

УДК 241.12:141.32 (043.2)

Мамедова Ч.Е.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА СТРАХУ У ФІЛОСОФІЇ С. К'ЄРКЕГОРА

Серен К'єркегор – данський філософ, ірраціоналіст, предтеча філософського напрямку «екзистенціалізму». Головною проблемою філософії С. К'єркегора є одиничне, внутрішнє, тимчасове існування людини – екзистенція. Особливе місце у філософії С. К'єркегора займає роль страху, відчаю, вільного вибору на шляху до віри – вищого способу існування людини у світі. «Страх» – одне з центральних понять філософії С. К'єркегора. До основних творів філософа відносяться «Або – або», «Страх і тремтіння», «Поняття страху», «Хвороба до смерті».

Філософсько-психологічний нарис С. К'єркегора «Поняття страху» присвячений проблемі першородного гріха, що лежить в основі страху. За думкою С. К'єркегора, через гріх Адама гріх увійшов у світ, а через гріх кожної людини страх входить у свідомість кожного індивіда. Але страх також є станом, що переує всякому гріху. Найперший гріх, гріх Адама, відкрив, разом зі страхом, дорогу смерті. Навіть ще не згрішивши, людина вже може зіткнутися із занепокоєнням, несвідомим страхом, тривогою, що не знаходять свого джерела і приводу в зовнішньому світі. С. К'єркегор розрізняє звичайний «емпіричний» страх-боязнь (Furcht) і невизначений несвідомий страх-тугу (Angst). Перший вид страху властивий не лише людині а й тваринам. Це – страх перед конкретними предметами і обставинами. Другий вид страху специфічно людський. Страх-туга з'являється тоді, коли людина дізнається що вона не є вічною. Це – метафізичний страх і його предмет – ніщо. «Тільки плодів дерева, які серед раю, сказав Бог, не їжте їх і не торкайтеся до них, щоб вам не померти» (Буття, 3.3). Адам, будучи невинним, звичайно ж, не знає, що значить померти. Однак він відчуває, що це щось жахливе, і тому, він перебуває в страху – страху перед Ніщо.

С. К'єркегор розглядає поняття страху діалектично. З одного боку людина боїться можливості, яка закладена в страху, але з іншого – вона якраз і прагне реалізувати цю можливість, оскільки остання є забороненою. У цьому закладена двозначність страху. Через страх людина стає винною, і водночас вона є невинною, оскільки страх – це сила, яку вона не любила, яка є чужою для неї. За словами самого С. К'єркегора: «... хто через страх стає наскрізь винним, все ж є невинним, бо він же сам став таким, але страх, чужа сила, підштовхнула його до цього, сила, яку він не любив, ні, сила, яку він боявся; і все ж він винен, бо він занурився в страх, який він все ж любив, хоч і боявся». У цьому полягає естетичний аспект страху, який пов'язаний з чуттєвістю. С. К'єркегор розрізняє «об'єктивний страх» і «суб'єктивний страх». «Об'єктивний страх» – це страх, присутній у роді, а «суб'єктивний страх» – це страх, присутній у окремому суб'єкті. В кожному наступному роді покладається більше чуттєвості, ніж у попередньому. Тому, страх в подальшого індивіда більш піддається рефлексії, ніж у попереднього. Отже, в кожному наступному індивіді збільшується якась схильність до гріха. Але при переході від роду до роду страх кількісно збільшується і Ніщо страху поступово переходить в якесь Щось.

Науковий керівник: Скиба І.П.